

своим телом, понимание возможностей своего тела, экспрессия тела и т.д.) взаимосвязаны с такими субъективными переживаниями, как эмоциональное и телесное благополучие. Установлено, что личности, с адекватным типом телесной идентичности отличаются более гармоничными субъективными переживаниями, что проявляется в их оптимистическом восприятии мира и в позитивном настроении, удовлетворенности повседневной деятельностью; положительной эмоциональной открытости; наличии хорошей физической «формы» и здоровья.

Ключевые слова: телесная идентичность, структурные составляющие телесной идентичности, субъективное благополучие.

Alla Serheieva

*PhD (Doctor Degree in Psychology), Professor of General and Differential Psychology Department,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
4, Fontanska Doroha St., Odesa, Ukraine*

SUBJECTIVE WELL-BEING EXPERIENCE OF STUDENTS WITH DIFFERENT TYPES OF BODILY IDENTITY

The article discusses the results of theoretical and empirical study of bodily identity and subjective well-being of the individual, the psychological essence of the phenomenon of physical identity of the person is clarified, the analysis of the main conceptual approaches to its understanding is carried out. The comparative analysis of bodily identity and bodily Self image is provided; systematization and description of the types of physical identity is carried out; current trends in the study of subjective well-being in relation to the nature of physicality is highlighted. Bodily identity in this study is considered to be a separate property of a personality, which is characterized by the experiencing bodily identity and integrity of one's physical self and which manifests itself in the cognitive and emotional-evaluative aspects, which are observed in the behavior, professional activity and social relationships. The results of empirical studies revealed the presence of ambiguous correlations between the indicators of physical identity and peculiarities of subjective well-being. A large number of indicators of physical identity (satisfaction with one's body, understanding of the possibilities of one's body etc.) are interconnected with such subjective experiences as emotional and physical well-being. It was found that individuals with adequate type of bodily identity have more harmonious subjective experiences that is manifested in their optimistic view of the world and in a positive mood, satisfaction with daily activities; positive emotional openness; presence of a good physical «fit» and health.

Keywords: bodily identity, structural components of bodily identity, subjective well-being.

Подано до редакції 10.08.2015

УДК: 316.614

Ганна Олександрівна Вовк,

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Дорошенка, 41, м. Львів, Україна*

СОЦІАЛЬНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ В КОНТЕКСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Зростаючий інтерес до проблеми толерантності викликаний її науковою та практичною актуальністю в умовах складної політичної ситуації та зростаючих соціальних конфліктів. В статті розглянуто відмінності комунікативної компетентності, емоційного інтелекту, копінг-стратегій, когнітивно-діяльничого стилю, особистісної зрілості та життєвих цінностей у осіб з різними рівнями соціальної толерантності. Соціально толерантна особа має низький рівень самоконтролю та відповідальності, не схильна до конкуренції та творчості, погано орієнтується в емоційних реакціях, як власних, так і оточуючих людей, отже, так само має низький рівень комунікативної компетентності. Низький рівень соціальних домагань, емоційна гнучкість, комфортність та просоціальна орієнтація можуть це компенсувати та дозволити досягати цілей. Соціально толерантна особа також є нечутливою, невразливою в соціальному контексті, має розмиті та рухливі межі та має слабо виражені соціальні потреби, отже, може адаптуватися до різних соціальних умов без відчутних втрат. В цьому випадку людина може обрати лінію соціальної толерантності не задля розвитку, а для мінімізації контакту з соціальним середовищем, не для досягнення успіху, а для уникнення невдачі, не через певні світоглядні принципи та життєві цінності, а для задоволення потреби в безпеці.

Ключові слова: соціальна толерантність, комунікативна компетентність, емоційний інтелект, когнітивно-діяльничий стиль, особистісна зрілість.

Постановка проблеми. Підвищений інтерес до толерантності обумовлений не тільки її науковою актуальністю, але і потребами практики в умовах на-

пруженої політичної ситуації, загострення соціальних конфліктів та різноманітних проявів інтолерантності. Сучасність породжує також нові соціальні процеси,

які, з другого боку, сприяють зростанню соціальної толерантності з метою досягнення миру та створення нової системи соціальних домовленостей, що враховує існуючі суперечності.

Термін “толерантність” передбачає оцінку іншого способу почуттів, думок або дій як відмінного від очікуваного або звичного, імовірно негативну емоційну реакцію на це неспівпадіння, наявність можливості переслідувати або карати за цей спосіб та свідому відмову від переслідування чи покарання. Зазвичай цей термін використовується відносно ненасильницького ставлення, «дозволу бути» і вживається у зв'язку з проблемами соціальних стосунків на різних рівнях релігії, культури, політики та моралі. Термін “толерантність” характеризує ситуації діалогу, компромісу, пошуку шляхів мирного та стабільного співіснування в умовах розбіжності інтересів та цінностей, натомість “інтолерантність” використовується для опису ситуацій дискримінації та соціальних конфліктів. Соціальні наслідки інтолерантності останнім часом набувають катастрофічного характеру та розмаху, що загострює питання забезпечення захисту прав особистості, управління комунікативними, соціальними та політичними небезпеками та надає темі статті гостроту актуальності та практичної значимості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз існуючих визначень феномену толерантності дозволяє виокремити декілька сторін цього поняття. В загально-філософському та соціокультурному контексті толерантність – властивість мислення, що передбачає усвідомлення того, що світ багатомірний, а погляди на світ відрізняються у працях Н. Круглова, Г. Олпорта, В. Золотухіна [2; 7], прийняття інших цінностей, поглядів і звичаїв незалежно від міри власної згоди з ними у Д. Леонтєва [8]. З позиції соціально-психологічного розуміння проблеми, толерантність – це здатність встановлювати контакти з людьми, що відрізняються від нас, незалежно від їх етнічної, національної чи культурної приналежності [4; 6].

В рамках аналізу процесу міжособистісного спілкування – це можливість почути іншого, зрозуміти інакшого, готовність до розуміння і вступу у діалог з людиною, що викликає негативну реакцію; повага до чужої позиції у поєднанні з установкою на взаємну зміну позицій в результаті критичного діалогу [1; 4; 5; 8; 9]. Коли відбувається «зустріч значень із сенсами» і толерантність з соціально схвалюваного еталону поведінки перетворюється у насичене особистісними сенсами ціннісне утворення, для особистості стає природним визнання рівноправними різних реальностей. Це передбачає, як пише Д. Леонтєв, мужність прийняття відповідальності за свій вибір і визнання за іншими права на їх вибір [8]. Г. Солдатова [9] визначає толерантність як здатність в проблемних і кризових ситуаціях активно взаємодіяти із зовнішнім середовищем з метою відновлення власної нервово-психічної рівноваги, успішної адаптації, розвитку позитивних стосунків з собою та оточуючим світом.

Метою статті є виявлення особливостей комунікативно-соціальної компетентності, особистісної зрілості, ціннісних орієнтацій, поведінки подолання в складних життєвих ситуаціях, особливостей когнітивно-діяльнісного стилю та емоційного інтелекту у осіб з різним рівнем соціальної толерантності.

Психодіагностичний інструментарій дослідження містив наступні методики: опитувальник реальної структури життєвих орієнтацій (С. Бубнова), опитувальник комунікативно-соціальної компетентності (В. Бойко), опитувальник стратегій та моделей поведінки подолання (С. Хобфолл), опитувальник когнітивно-діяльнісного стилю (Н. Ребекка), опитувальник емоційного інтелекту (Н. Холл), опитувальник особистісної зрілості (О. Штепа). Група дослідження складалась з 63 осіб віком 18 – 25 років, з них 29 жінок та 34 чоловіки.

Порівняльний аналіз, проведений в групах осіб з показником соціальної толерантності нижче ($n=36$) і вище середнього ($n=27$), виділених за допомогою кластерного аналізу, виявив наявність статистично значимих відмінностей. Для осіб з показником соціальної толерантності вище середнього значимість цінності визнання є нижчою, ніж для осіб з показником соціальної толерантності нижче середнього ($M1e=5,16$, $M2e=5,96$, $t=2,33$, $p\leq 0,05$). Соціально толерантні особи менш зважають на оцінки оточуючих та більш автономні у своїх проявах і поглядах на власні заслуги, можливо, через знижений рівень домагань.

Для осіб з показником соціальної толерантності вище середнього цінність здоров'я є нижчою, ніж для осіб з показником соціальної толерантності нижче середнього ($M1e=5,33$, $M2e=4,41$, $t=2,44$, $p\leq 0,05$). Отже, соціально толерантні особи менш зосереджені на власному здоров'ї, менш уважні до себе, менш схильні турбуватись про свій фізичний та психологічний стан.

У осіб з показником соціальної толерантності вище середнього показник емоційної гнучкості є вищим, ніж у осіб з показником соціальної толерантності нижче середнього ($M1e=0,1$, $M2e=4,55$, $t=-2,35$, $p\leq 0,05$). Соціально толерантні особи є більш відкритими до власних емоційних переживань у всьому їх якісному розмаїтті та амплітуді, більш невимушеними та спонтанними у способах їх зовнішнього виразу.

У осіб з показником соціальної толерантності вище середнього показник схильності до агресивних дій в складних життєвих ситуаціях є нижчим, ніж у осіб з показником соціальної толерантності нижче середнього ($M1e=20,17$, $M2e=17,31$, $t=2,43$, $p\leq 0,05$). Соціально толерантні особи менш схильні до проявів агресивності в складних життєвих ситуаціях, ставляться до непорозуміння і конфліктів більш зважено і спокійно, шукають конструктивних способів їх вирішення з максимальною вигодою для обох сторін. Скоріше за все, вони не будуть брати участі у боротьбі за ресурси, на які є багато претендентів, і в такому випадку скоріше будуть прагнути зменшити свої пот-

реби, ніж вступати у відкриту боротьбу.

У осіб з показником соціальної толерантності вище середнього показник креативності є нижчим, ніж у осіб з показником соціальної толерантності нижче середнього ($M1e=7,64$, $M2e=6,51$, $t=2,05$, $p\leq 0,05$). Можливо, схильність до децентрації в певних випадках замінює толерантним особам фантазію, оскільки щира спроба зрозуміти іншого іноді дає можливість побачити набагато краще і простіше рішення, яке задовольняє всіх. Їх просоціальна орієнтація налаштовує співбесідника також іти назустріч, що зменшує імовірність ускладнень, які згодом вимагають пошуку неординарних шляхів їх розв'язання. Соціально толерантні особи прагнуть уникати ризику, тому обирають очевидні та узгоджені з оточуючими шляхи розв'язання життєвих задач.

В процесі кореляційного аналізу між соціальною толерантністю та іншими параметрами дослідження були виявлені статистично значимі зв'язки. Соціальна толерантність перебуває в оберненому зв'язку із значимістю слухової модальності в контексті когнітивно-діяльнісного стилю особистості ($r=-0,42$). Можливо, соціально інтолерантні особи є більш чутливими до цієї модальності та надають більшого значення тембру мовлення та його тону, що сигналізують про наміри оточуючих людей. Така інформація дозволяє їм збільшити міру їх контролю над ситуацією. Соціально толерантні особи дозволяють собі бути менш пильними і напруженими в ситуації комунікації.

Соціальна толерантність перебуває в оберненому зв'язку з емоційною обізнаністю ($r=-0,36$). Великий досвід розуміння власних та чужих емоційних станів та переживань може зовсім не додавати людині толерантності, а навпаки, зменшувати її свідоме бажання іти назустріч іншим та бути терплячим і приймаючим. Вміння розпізнавати власні емоції та емоції інших дозволяє відрізнити власні потреби від нав'язаних соціальним оточенням та може збільшувати імовірність реакції опору, викликати бажання не піддаватись маніпуляціям. Таким чином, те, що зовнішньо виглядає як толерантність, може бути проявом невпевненості, страху, нечіткості меж, недостатнього розвитку власних критеріїв оцінки соціальної дійсності, браку власних поглядів на життя, а не вільно та свідомо обраною позицією прагнення зрозуміти інших.

Соціальна толерантність перебуває в оберненому зв'язку зі схильністю особистості до асоціальних дій ($r=-0,44$). Толерантна людина надає великого значення соціуму, схильна зважати на окреслені межі та визначені правила. Це дозволяє соціально-толерантній особі уникнути несподіванок та конфліктних ситуацій, зробити її шлях досягнення цілей максимально комфортним, не пов'язаним з боротьбою та конфронтацією.

Соціальна толерантність перебуває в оберненому зв'язку зі здатністю до самоконтролю ($r=-0,41$). Це означає, з одного боку, що вона є більш відкритою до власних переживань та щирою, дає собі та іншим бі-

льше свободи у найрізноманітніших проявах. З другого боку, імовірно, що соціально толерантна особа є невпевнена у власних можливостях керувати собою та ефективно досягати цілей, тому наперед приймає встановлені рамки і прагне заручитися підтримкою інших. В такому випадку вона скоріше орієнтована на уникнення невдачі, ніж на досягнення успіху та уникає з'ясування стосунків, наслідком чого може стати відкриття реальних суперечностей та необхідність приймати рішення та здійснювати самоконтроль.

Соціальна толерантність перебуває в оберненому зв'язку з відповідальністю ($r=-0,30$). Неприйняття на себе відповідальності дозволяє соціально толерантним особам ігнорувати очікування інших та втримувати особисті границі. Отже, толерантність як ліберальність у ставленні до соціального оточення може бути свого роду «авансом», який вони вносять у стосунки в обмін на відсутність у майбутньому зобов'язань для них самих. З другого боку, толерантно делегуючи оточуючим можливість прийняття рішень, людина знімає з себе частину контролю та відповідальності за їх наслідки, що означає гнучкість у встановленні меж та постійний процес узгоджень та нових домовленостей щодо розподілу відповідальності у стосунках.

Висновки. Розглянуті вище психологічні особливості осіб з різними рівнями соціальної толерантності дозволяють дійти наступних висновків. Соціально толерантна особа загалом має знижений рівень самоконтролю та відповідальності, не схильна до конкуренції та творчості, не дуже добре обізнана в особливостях власних емоційних реакцій та реакцій оточуючих, що вказує загалом на знижений рівень її комунікативної компетентності. Проте, низький рівень соціальних домагань, емоційна гнучкість, поступливість та соціальна нормативність певною мірою це компенсують, дозволяючи досягати своїх цілей.

Соціально толерантна особа характеризується певною нечутливістю, невразливістю відносно соціального контексту, наявністю нечітко окреслених, рухомих меж та соціальних потреб низької інтенсивності, що дозволяє їй пристосуватись до різних соціальних умов без відчутних втрат. Це наближає такого роду соціальну толерантність до поняття фізіологічної толерантності як відсутності або послаблення реагування на певний несприятливий чинник через зниження чутливості до його впливу, підвищення стійкості до несприятливих чинників. Таке трактування пояснює меншу уважність до себе у соціально толерантних осіб, меншу важливість для них життєвої цінності здоров'я, оскільки загалом чутливість є зниженою.

Соціальне середовище розглядається як фруструюче, що не дуже сприяє задоволенню різноманітних потреб, а можливо, є небезпечним і загрозливим. В такому випадку обирати для себе лінію толерантності можна не для інтенсифікації та розвитку, а для мінімізації та згортання контакту з соціальним середовищем, не для досягнення успіху, а для уникнення

невдачі, не з огляду на певні світоглядні принципи та життєві цінності, а для задоволення власної потреби у

безпеці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асмолов А. Г. Слово о толерантности. О смыслах понятия «толерантность» / А. Г. Асмолов // Век толерантности: научно-публицистический вестник. – М.: Изд-во МГУ, 2001. – № 1. – С. 8–18.
2. Бардиер Г. Л. Научные основы социальной психологии толерантности: Учебное пособие. / Г. Л. Бардиер. – СПб.: Изд-во «Осипов», 2007. – 96 с.
3. Бардиер Г. Л. О соотношении понятий «толерантность» и «идентичность» / Г. Л. Бардиер // Права человека и проблемы идентичности в России и в современном мире. – СПб.: Норма, 2005. – С. 72–80.
4. Бардиер Г. Л. Социальная психология толерантности / Г. Л. Бардиер. – СПб.: Изд-во СПб. ун-та, 2005. – 120 с.
5. Братченко С. Л. Межличностный диалог и его основные атрибуты / С. Л. Братченко // Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии. – М.: Смысл, 1997. – С. 201–222.
6. Гимер Н. О. Спецкурс «Толерантне спілкування – один з засобів ефективного впливу на особистість» в навчальних закладах МВС [Електронний ре-

сурс]. – 2013. – Режим доступу: <http://www-center.univer.kharkov.ua/vestnik/full/325.pdf>

7. Кавун Л. В. Толерантность как многомерный феномен / Л. В. Кавун // Социокультурные проблемы современной молодежи. – Новосибирск: Изд-во НГПУ, 2007. – С. 378–387.

8. Леонтьев Д. А. К операционализации понятия толерантность / Д. А. Леонтьев // Вопросы психологии. – 2009. – № 5. – С. 3–16.

9. Солдатова Г. У. Практическая психология толерантности, или как сделать так, чтобы зазвучали лучшие струны человеческой души [Электронный ресурс] / Г. У. Солдатова // Век толерантности. – 2005. – № 6. – Режим доступу: <http://www.tolerance.ru/VT-6-prakticheskaya.php?PrPage=VT>.

10. Чебыкина О. А. Системный анализ подходов к понятию «толерантность» [Электронный ресурс] / О. А. Чебыкина // Психологическая наука и образование. – 2012. – № 2. – Режим доступу до журн.: <http://www.psyedu.ru/journal/2012/2/2928.phtml>.

11. Allport G. Nature of prejudice. – Addison-Wesley Publishing Company, 1979. – 537 p.

REFERENCES

1. Asmolov, A. G. (2001). Slovo o tolerantnosti. O smyslah poniatiiia "tolerantnost" [A word about tolerance. On the meanings of the «tolerance» notion]. *Vek tolerantnosti: nauchno-publitsisticheskii vestnik – Tolerance century: Scientific bulletin, 1*, pp. 8–18. [in Russian].
2. Bardier, G. L. (2007). *Nauchnye osnovy sotsialnoi psikhologii tolerantnosti [Scientific essentials of social psychology of tolerance]*. SPb.: Izd-vo «Osipov» [in Russian].
3. Bardier, G.L. (2005). O sootnoshenii poniatii «tolerantnost» i «identichnost» [On the relation of «tolerance» i «identity» notions]. *Prava cheloveka i problemy identichnosti v Rosii i v sovremennom mire- Men's rights and problems of identity in Russia and in modern world* (pp. 72–80). SPb.: Norma [in Russian].
4. Bardier, G.L. (2005). *Socialnaia psikhologiiia tolerantnosti [Social psychology of tolerance]*. SPb.: Izg-vo SPb. un-ta [in Russian].
5. Bratchenko, S.L. (1997). *Mezhlichnostnii dialog i ego osnovnye atributy [Interpersonal dialogue and its basic attributes]*. *Psikhologiiia s chelovecheskim litsom: humanisticheskaia perspektiva v postsovetskoi psikhologii*, 201–222. M.: Smyl [in Russian].
6. Hymer, N. O. (2013). *Spetskurs «Tolerantne spilkuvannia – odyn z zasobiv efektyvnoho vplyvu na osobystist» v navchalnyh zakladakh MHA [Special course «Tolerant communication as an instrument of effective influ-*

ence on personality» in educational institutions of MIA]. Retrieved from <http://www-center.univer.kharkov.ua/vestnik/full/325.pdf> [in Ukrainian].

7. Kavun, L. V. (2007). Tolerantnost' kak mnogomernyi fenomen [Tolerance as a multidimensional phenomenon]. *Socioculturnye problemy sovremennoi molodezhy – Sociocultural problems of modern youth*, (pp.378–387). Novosibirsk: Izd-vo NGPU [in Russian].

8. Leontiev, D. A. (2009). K operatsionalizatsii poniatiiia tolerantnost [To the operationalization of the tolerance notion]. *Voprosy psikhologii – Issues of psychology*, 5, 3–16 [in Russian].

9. Soldatova, G. U. (2005). *Prakticheskaiia psikhologiiia tolerantnosti, ili kak sdelat tak, chtoby zazvuchali luchshie struny chelovecheskoi dushy [Practical psychology of tolerance or How to make the best strings of human soul to be heard]*. *Vek tolerantnosti – Tolerance century*, 6. Retrieved from <http://www.tolerance.ru/VT-6-prakticheskaya.php?PrPage=VT> [in Russian].

10. Chebykina, O. A. (2012). *Sistemnyi analiz podkhodov k poniatiiu «tolerantnost» [Systematic analysis of approaches to the «tolerance» notion]*. *Psikhologicheskaiia nauka i obrazovanie – Psychological science and education*, 2: Retrieved from <http://www.psyedu.ru/journal/2012/2/2928.phtml> [in Russian].

11. Allport, G. (1979). *Nature of prejudice*. Addison-Wesley Publishing Company.

*Анна Александровна Вовк,
кандидат психологических наук, доцент кафедры психологии,
Львовский национальный университет имени Ивана Франка,
ул. Дорошенко, 41, г. Львов, Украина*

СОЦИАЛЬНАЯ ТОЛЕРАНТНОСТЬ В КОНТЕКСТЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ЛИЧНОСТИ

Возрастающий интерес к проблеме толерантности вызван ее научной и практической актуальностью в условиях сложной политической ситуации и разгорающихся социальных конфликтов. В статье рассмотрены отличия коммуникативной компетентности, эмоционального интеллекта, копинг-стратегий, когнитивно-деятельностного стиля, личностной зрелости и жизненных ценностей у лиц с разными уровнями социальной толерантности. Социально толерантный человек характеризуется низким уровнем самоконтроля и ответственности, не склонен к конкуренции и творчеству, плохо ориентируется в эмоциональных реакциях, как собственных, так и реакциях окружающих людей, следовательно, ему свойственен низкий уровень коммуникативной компетентности. Низкий уровень социальных притязаний, эмоциональная гибкость, конформность и просоциальная ориентация могут это компенсировать и позволить достигать целей. Такое понимание приближает социальную толерантность ближе к понятию физиологической толерантности как отсутствующей или слабой реакции на неблагоприятный фактор из-за снижения чувствительности к его влиянию, повышению устойчивости к этому неблагоприятному фактору. Это объясняет меньшую внимательность социально толерантных лиц к себе, меньшую важность ценности здоровья, поскольку чувствительность в общем снижена. Социальная среда не благоприятствует удовлетворению потребностей, и, возможно, является опасной и пугающей. В этом случае человек может выбрать линию социальной толерантности не ради развития, а для минимизации контакта с окружающей средой, не ради достижения успеха, а ради избежания неудачи, не из-за жизненных принципов и ценностей, а для удовлетворения потребности в безопасности.

Ключевые слова: социальная толерантность, коммуникативная компетентность, эмоциональный интеллект, когнитивно-деятельностный стиль, личностная зрелость.

*Anna Vovk,
PhD (Candidate Degree in Psychology), Associate Professor of the Psychology Department,
Lvivsky National university named after Ivan Franko,
41 Doroshenko St., Lviv, Ukraine*

SOCIAL TOLERANCE IN THE CONTEXT OF PERSONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE

The increasing interest to the problem of tolerance is caused by its scientific relevance and practical vitality in conditions of difficult political situation and arising social conflicts. The differences of communicative competence, emotional intelligence, coping-strategies, cognitive and activity style, personal maturity and life values of people with different levels of social tolerance are investigated in this article. Socially tolerant person has low level of self-control and responsibility, he isn't disposed to concurrence and creativity, badly orients in his own and others' emotional reactions, and has also low level of communicative competence. Low level of social demands, emotional flexibility, conformity and prosocial orientation can compensate it compensation and allow to achieve the goals. Socially tolerant person is also not sensible, not vulnerable in social context, has diffused mobile borders and feebly marked social needs, so, can adapt to different social conditions without perceivable losses. This understanding gets the social tolerance closer to physiological tolerance as absent or weak reaction to some unfavorable factor because of decrease of sensibility to its influence, increase of steadiness to unfavorable factor. It explains socially tolerant persons' lower attention to themselves, lower importance of health as a life value because of generally low sensibility. Social environment doesn't help one's needs satisfaction, and it is possibly dangerous and threatening. In this case person can choose the line of social tolerance not for the development, but for minimization of contact with social environment, not for a success achieving, but for a failure avoiding, not for some outlook principles and life values, but for satisfaction of one's safety need.

Keywords: social tolerance, communicative competence, emotional intelligence, cognitive and activity style, personal maturity.

Подано до редакції 05.08.2015